

Angel's Ascent Accentuated

פרשת ויצא תשפ"ד

/GENESIS

28 / 10-15

PARASHAS VAYEITZEI

¹⁰ Jacob departed from Beer-sheba and went toward Haran. ¹¹ He encountered the place and spent the night there because the sun had set; he took from the stones of the place which he arranged around his head, and lay down in that place. ¹² And he dreamt, and behold! A ladder was set earthward and its top reached heavenward; and behold! angels of God were ascending and descending on it.

¹³ And behold! HASHEM was standing over him, and He said, "I am HASHEM, God of Abraham your father and God of Isaac; the ground upon which you are lying, to you will I give it and to your descendants. ¹⁴ Your offspring shall be as the dust of the earth, and you shall spread out powerfully westward, eastward, northward and southward; and all the families of the earth shall bless themselves by you and by your offspring. ¹⁵ Behold, I am with you; I will guard you wherever you go, and I will return you to this soil; for I will not forsake you until I will have done

12. Symbolism of Jacob's dream. The dreams mentioned in Scripture are vehicles of prophecy; otherwise the Torah — which uses words very sparingly — would not cite them. Jacob's dream at Mount Moriah symbolized the future of the Jewish people and man's ability to connect himself to God's master plan. Among the many interpretations of the dream are these:

□ Mount Sinai. The ladder alludes to Sinai, since the words יצי and עולה both have the numerical value of 130; the angels represent Moses and Aaron; and God stood atop the ladder just as He stood atop Sinai to give the Torah (Midrash). Accordingly, the Torah, given at Sinai and taught by sages such as Moses and Aaron, is the bridge from heaven to earth.

3a

Net Uziel

אוצרות ויצא התורה קסא

While Yaakov slept, he saw "a ladder standing on the ground with its top reaching up toward heaven, and God's angels were going up and down on it" (Bereishis 28:12). Rashi points out that since angels are heavenly beings, one would have expected Yaakov to see them first descending from heaven and then reascending. Why did Yaakov witness the very opposite scene? The angels he saw first climbed up to heaven and then descended.

בספר "שער בת רבים" מקשה, הלא תורתנו הקדושה נצחית היא לדורי דורות, וכל פסוק ופרשה שייך בכל אדם ובכל זמן, אי"כ צריך ביאור מה תועלת יש לנו מסיפור החלום של יעקב? עוד צריך להבין מה כונת התורה שמלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, וכי למלאכים יש צורך לעלות ולירד בסולם, הלא בפסיעה אחת יכולים לעלות לשמים בכנפיהם?

□ The Four Kingdoms. Jacob was shown the guardian angels of the Four Kingdoms that would ascend to dominate Israel. Jacob saw each angel climbing a number of rungs corresponding to the years of its dominion, and then descending, as its reign ended: Babylon's angel climbed seventy rungs and then went down; Media's angel fifty-two;

Greece's 130 — but the angel of Edom/Esau kept climbing indefinitely, symbolizing the current exile, which seems to be endless. Jacob was frightened, until God assured him (v. 15) that he would receive Divine protection and eventually return to the Land (Vayikra Rabbah 29:2; Rambam citing Pirkei d'Rabbi Eliezer).

ספורנו רש"ם עליהם: (ג) הארץ אשר אתה שוכב עליה. שהוא מחוז ארץ כנען, אחרים הראו לו, אבל נראה, מעצמו: עולים ויורדים. להזכיר עלייה קודם ירידה: (ג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתגנה ולזרעך. ואם תאמר דבר מועט הוא:

מכתב מאלהינו - 7 צבא (83) חק 204 5

הגירסא: עולה ואינו יורד). באותה שעה נתיירא יעקב אבינו. אמר: אפשר שאין לזה ירידה? אמר לו הקב"ה: ואתה אל תירא עבדי יעקב, אפילו הוא עולה ויושב אצלי, משם אני מורידו. הלא הוא דכתיב (עובדיה א') אם תגביה כגשר ואם בין כוכבים שים קנף [משם אורידך נאם ה'].

(ויקרא רבה כ"ט, ובפרקי דרבי אליעזר פרק ל"ה, בקצת שינוי)

ענין במהר"ל (נצח ישראל פרק י"ז). שכתב בביאור דברי המדרש: "... כי כל שלשה מלכויות הראשונות, ראה יעקב עלייתן, וראה גם כן ירידתן, חוץ מן המלכות הרביעית, שראה עלייתה ולא ראה ירידתה. וזה מפני כי שאר המלכויות נותן להם השי"ת ירידה מצד עולם הזה, ולפיכך יעקב שהיה באותו זמן בעולם הזה ראה הירידה שלהם; אבל מלכות הרביעית ירידתה מן העולם העליון, והשי"ת בעצמו מוריד אותה, וכדכתיב: אם תגביה כגשר וגר... ולכך לא ראה יעקב שהוא בעולם הזה ירידת המלכות, רק ראה ירידת המלכות הרביעית מצד השי"ת...; ולא יהיה ירידתה רק על ידי מלך המשיח, אשר מעלתו ומדרגתו מן עולם העליון...".

נבאר את דבריו העמוקים: את שלשת המלכויות הראשונות ראה יעקב אבינו גם בעלייתן וגם בירידתן, כי מצד העולם הזה, מצד טבעו, יש הגבלה לכה עלייתן; ואחר שהגיעו אל קצה רום העלייה שהוגבלה להם בדברי ימי העולם, ירדו מגדולתם בדרך הטבע. אולם ירידתה של מלכות אדום

אינה בדרך טבעית; אין היא מוגבלת בתוך העולם הזה, שכן כחה ושליטתה נמשכים עד לסוף הנהגת העולם הזה, וירידתה תהיה בהכרח על ידי הנהגה עליונה לגמרי, בגדר שלמעלה מהעולם הזה — למעלה מדרך הטבע; זה הוא גדר גילוי משיח. מנקודת ראות של עולם החומר אי אפשר לראות הפסק למלכות הרביעית, ומשום כך ראה יעקב את ירידת שלש המלכויות הראשונות, ולא ראה את ירידת המלכות הרביעית — מלכות אדום; ונתירא: "אפשר שאין לזה ירידה". אמר לו הקב"ה: "אפילו הוא עולה ויושב אצלי" — אף שנראה שאין סוף לשליטתו ולעלייתו — אני מורידו, כלומר, ירידתו תהא למעלה מדרך הטבע, ואין אישוא להתפלא שבדרך הטבע נראה שאין לו ירידה כלל. כיון שראה יעקב שהקב"ה גילה לו השגות עליונות כאלה, התעורר בפחד גדול, ואמר: "מה נורא המקום הזה, אין זה כי אם בית אלקים וזה עשר השמים". פירושו — רק בעלות האדם אל בחינת הקדושה העליונה — בחינת בית המקדש, רק אז אפשר שתתגלגל לו השגות עליונות כאלה הבאות מלמעלה מהעולם הזה, ולכן הביין יעקב שאם הראה לו הקב"ה את ירידת אדום, דאי שזכה להמצא במקום בית המקדש, אשר אך מתוך הדרגה היא אפשר להשיג את ירידת המלכות הרביעית. ועוד יתבאר דבר זה להלן ביתר הרחבה.

Yaakov waited for his inevitable fall, yet it never happened. The dire symbolism of this vision shook him to the core. How would his descendants, the Jewish people, endure eternal oppression under Esav?

This prophecy foretelling the future exiles of the Jewish people was revealed to Yaakov at this particular moment because he himself was in the process of leaving the Land of Israel and entering a state of exile. During those few moments, Yaakov experienced the full measure of anguish and despair that we have endured throughout the two thousand years of galus Edom (the exile of Edom).

The next verse tells us that "Yaakov suddenly saw God standing on top of [the ladder]" (ibid., 13, according to Bereishis Rabbah 69). He was shown that despite the seeming invincibility of Esav's guardian angel, there is yet a higher Power in control of the universe. This Power comforted Yaakov by saying to him, "I am God, Lord of Avraham your father and Lord of Yitzchak. I will give to you and your descendants the land upon which you now lie. Your descendants will be like the dust of the earth" (ibid., 13-14).

This blessing at first seems to have a nice ring to it, but on closer examination it appears to be more of a curse. Why compare the Jewish people to the dust of the earth? Elsewhere, the Torah employs inspiring metaphors, likening the Jewish people to the stars and to the sand on the seashore (ibid. 15:15 and 22:17). Why in this case does it set forth such uncomplimentary imagery?

The blessing which compares the people to stars portrays the Jewish nation at its peak, when Jews fulfill their spiritual potential and their souls soar to the heavens, illuminating all of mankind with the light of knowledge and truth. There have been isolated periods in history when this blessing has been in some measure fulfilled — in the days of Shlomo HaMelech, for example, when Jerusalem became the world's spiritual and cultural epicenter. However, the blessing of the stars will be fully realized only in the days of Mashiach, when every Jew will become "a light unto the nations" (Yeshayahu 60:3).

In contrast, the blessing of dust refers to the Jewish people in their fallen state. It guarantees that they will be as indestructible as dust, no

matter how low they may descend on the cosmic ladder of spirituality. Dust remains impervious to harm, even in the face of the greatest military superpowers that have ever strutted on the face of the earth; mighty warriors can trample upon it to their heart's content, but it will outlive them all. Likewise, the Jewish people will always prevail over their enemies.

This is the blessing we need while we remain in exile — a blessing of survival, of stubborn perseverance in the face of oppression and attempted genocide. Our enemies will continually trod upon us, yet just as dust outlives the mighty warrior who stamps on it, we will persevere.

In the wake of this blessing, God revealed to Yaakov the nature of the Jews' future, final exile among the nations: "You will burst forth to the west, to the east, to the north, and to the south" (Bereishis 28:14). Unlike in the Egyptian and Babylonian exiles, when all Jews in the world lived in close proximity to one another, the exile of Edom will be characterized by dispersal — scattered colonies of Jews will be strewn throughout the world. Even though logic would dictate that the great distances which separate our people should weaken us, God promised Yaakov that the Jews would "burst forth" — they would excel in every endeavor, regardless of where they may find themselves, be it in America, Europe, or Australia.

(חולין צ"א). ממילא נמצא יעקב אז על גבול א"י, וכן נאמר: "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם", שתיכף, כאשר נשא את רגליו, היה מעבר לגבול א"י, ולפיכך הוחלפו שם המשמרות.

ירידתה של מלכות אדם

סופה של המלכות הרביעית אינו דומה לסופן של כל המלכויות האחרות, וכך איתא במדרש (ויקרא רבה, שמני, פרשה י"ג):

"את החזיר — זו אדם; והוא גרה לא יגר — שאינה גוררת מלכות אחרת. ולמה נקרא שמה חזיר — שמחזרה עטרה לבעליה הדא הוא דכתיב (עובדיה א'): ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

מלכות אדם. אינה גוררת אחריה מלכות אחרת. מאחר וכח שליטתה

הוא עד לסוף הנהגת העולם הזה — עד ימות המשיח. כמבואר לעיל, ומחזרת עטרה לבעליה. כלומר, מלכות משיח צומחת ומתגלה מתוך מלכות אדם. שעל ידי חורבנה של מלכות אדם עולה ומתגלה מלכות שמים — והייתה לה המלוכה. חורבנה של אדם יבוא רק על ידי חורבן העוה"ל. כאשר מביא הקב"ה את העולם למצב שיסודותו היי העולם הזה יתמוטטו: השלוח תתעצב, היי הפרט יהפכו לחיי דאגה, פחד ויסורים, וכל העולם כולו יעמוד תחת אימת הרס וחורבן, או יתגלה לעין כל, שהתרבותו של האדם וגאותו על התקדמותו בכיבוש הבריאה, כביכול, מביאים רק לאבדון; אז יכירו את ההעדר וההפסד שבחיי העולם הזה כשהם מרוקנים מכל תוכן רוחני המובילים רק לכלייה ואבדון. כשיתאש האדם מלהשיג רצונותיו ותאוותיו, אז יתגלה אורו של משיח — ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, ומיטרה יירדתה וחורבנה של מלכות אדם לעין כל. כך הורונו חז"ל (סנהדרין צ"ח): "משיח יתיב אפיתחא דרומי" (בשער העיר: בסוף העיר — מהר"ל, נצח ישראל פרק כ"ח, וע"ש), שמקום התגלותו של משיח הוא במקום ההעדר של אדם — בסופה; כי רק על ידי השגת ביטול ואפסות העולם הזה, מסוגלים בני אדם להתרומם ולראות במבט רוחני, ותתבטל מלכות אדם, ואז יתגלה אורו של משיח.

זה ביאור מה שהבאנו לעיל, שירידת אדם תהיה על ידי בחינה עליונה שמעל לעולם הזה, בחינת בית המקדש, שהוא המבט הרוחני, אשר האדם יוכל להתעלות אליו אחרי שהקב"ה יערער את חומריות העולם הזה, ותתגלה אפסותו לעיני כל. זהו ביאור אמרם ז"ל שבתשעה באב נולד המשיח, היינו שחורבן בית המקדש, שמני, והפסדו שאר החורבנות, עד התמוטטות יסודות העולם הזה, הוא שיביא לבטוף לירי גילוי אורו של משיח. נמצא שבעצם החורבן כבר טמונים גרעין הגאולה ואורו של משיח.

"I am with you," God assured Yaakov (ibid., 15). The seemingly endless pogroms and persecutions may give us the impression that God has abandoned us, but He will always remain by our side. Adversity strikes not as a result of His absence, but as a consequence of our sins. Yet despite our sins, God will prevent the nations from completely annihilating us, for He promised Yaakov, "I will protect you wherever you go." Finally, God will bring our people back to Eretz Yisrael, as it is written, "I will bring you back to this land, and I will not turn from your side until I have fully kept this promise to you" (ibid.).

11 Artschall-Chnash
□ The Land's greatness. Jacob was shown that the angels that protected him in Eretz Yisrael were going back up to heaven and were being replaced by lesser angels, which would escort him while he was outside the Land. This process was reversed when he returned to the Land (32:2) and the angels of the Land returned to him. This vision instilled in him a recognition of the great holiness of the Land and a desire to return to it (Rashi, according to Abarbanel). By speaking of angels ascending and being replaced by others, the Torah indicates that God extends His protection to His righteous ones, though the angels are unseen by anyone, perhaps even by those they escort.

12 פ"ל פ"ל

12-6

עלים וירדים. מלאכי א"י עלו ומלאכי ח"ל ירדו. קשה הלא זה היה במקום המקדש, רחוק מגבול א"י, ולמה נחלפו שם המשמרות של מלאכי א"י על מלאכי חז"ל? וי"ל, לפי שדרשן חז"ל: "הארץ אשר אתה שכב עליה" — מלמד שקיפל הקב"ה את כל א"י תחתיו

R. Wenberger (H)

והנה מלאכי אלקים עלים ויורדים בו (כה, יב)

פירש רש"י, מלאכים שלוהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו, וקשה למה מלאכי הארץ לא לוהו לחוץ לארץ.

ונראה שהמלאכים ממונים לעזור לאדם לשומרו מן החטא, והסיוע ניתן לאדם כפי הבנתו וקדושתו, וכפי כוחות הטומאה שצריך להלחם נגדם, וכיון שבארץ ישראל גוברים כוחות הטומאה, שהיא קדושה מכל הארצות. לכן הדר בארץ וזכה למלאכים תקיפים לדחות כוחות הטומאה, אבל בחוץ לארץ נחלש כח הטומאה וכבר לא צריך למלאכים אלו, לכך מעניקים לאדם מלאכים פחותים. ושפיר כשיצא יעקב לחרן החליף לו הקב"ה את מלאכי ארץ ישראל, שבכוחם לדחות הטומאה בארץ, במלאכי חוץ לארץ, שכוחם מתאים לכוחות הטומאה בחו"ל.

ומזה נלמד שבארץ ישראל צריך לסייעתא דשמיא מיוחדת, שכוחות הטומאה מתגברים בה, והמנצחים את כוחות הטומאה זוכים להארה מיוחדת משמים.

אלקים ושפ"י, ומעניין שבשפ"א העיר שכמו שיש שני מחנות מלאכי א"י ומלאכי חו"ל כמו"כ יש מלאכי שבת ומלאכי חול ובוזה פירשתי מה שאנו אומרים בליל שבת בואכם לשלוי ואח"כ תיכף אומרים צאתכם לשלוי והדבר מוזר וכן העיר בסדרו ר"י עמרין זצ"ל ואף שחסידיים ואנשי מעשה משנים הנוסח לומר צאתכם ובואכם אבל רוב העולם לא כן נהגו ויתכן לומר ע"פ השפ"א דבואכם לשלוי מתכוונים לקדם תחלה פני מלאכי שבת הבאים לקראתנו ואח"כ מלווים מלאכי חול ויבואו בחזרה לאחר השבת בשבוע הבא.

16

משחת

פנינים - ויצא

שמן

תקע

R. Kaufman (H)

ובזה מפרש גם מה שאומרים בזמירות ליל שב"ק 'שלום עליכם' תחילה ואח"כ אומרים 'צאתכם לשלום', מפני שמלאכי שבת חשובים יותר ממלאכי חול, ולכן מקדימים קודם את ביאתם ואומרים 'שלום עליכם', ואח"כ מברכים את מלאכי החול בברכת 'צאתכם לשלום'.

14 אר"י אר"י

יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חו"ל ללוותו. רש"י. וא"ת. איך נשאר יעקב בלא שמירה? וי"ל שלפיכך נסמך לזה הכתוב: "והנה ה' נצב עליו". ופירש"י - לשמרנו. אבל מדוע הוזקק יעקב לזה? ומדוע לא הקדימו מלאכי חו"ל לרדת ללוות את יעקב, קודם שעלה מלאכי א"י לרקיע? הלא מצינו, שעמוד האש היה מקדים לבוא בערב, טרם שהלך עמוד הענן, ועמוד הענן היה מקדים לבוא בבוקר, טרם שנשתלק עמוד האש (שבת כ"ג), כדי שלא ישארו ב"י בלא שמירה במדבר. ולמה לא עשו כן המלאכים? וי"ל, שיעקב שכב במקום קה"ק, והאבן שנתן מראשותיו, היא האבן שתיה, שהיתה בקודש הקדשים.

(ב"ר של ר"מ הדרשן), ויעקב, שקנה את הבכורה, - היה אז בבחינת כהן גדול, הנכנס לפני ולפנים, שנאמר בו: "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו" (ויקרא ט"ז), וירשו חו"ל, שאפילו מלאכים, שנאמר בהם: "ודמות פניהם פני אדם" (יחזקאל א'), לא יהי באהל מועד באותה שעה (ירושלמי יומא פ"א ה"ה). ולפיכך עלו מלאכי א"י לרקיע, טרם שירדו מלאכי חו"ל, - כדי שיתיחד הקב"ה עם יעקב בקה"ק (ובזה הראה לו, שהוא רוצה בעבודתו, והבכורה שלו היא). והנה בשבוע מחרן, פגעו בו מלאכי א"י על הגבול, טרם שעלו מלאכי חו"ל לרקיע, כדי שלא להניח את הצדיק בלא שמירה. ומכיון שראה אז על הגבול שני מחנות של מלאכים, - קרא שם המקום ההוא "מחנים" (ב' מחנות), אבל בצאתו מבאר שבע, לא ראה יעקב ב' מחנות מלאכים

17 באר ויצא משה תרג

משה ויצא

ויחלום והנה טלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. כבר רמזו דורשי רשומות, שלם ר"ת סיעודת ליווי מלכה, שסעודה זו שכאלו אין בה מן החשיבות כבשאר סעודות שבת והיא רק בבחינת "מוצב ארצה", אך באמת חשובה היא מאד "וראשו מגיע השמימה", ונבאר את הקשר לפסוקים אלו. מצינו בחז"ל (סנהדרין צ"א, ב') שמים זו נשמה, ארץ זה הגוף. והנה נתבאר לעיל (בראשית בפסוק: ויכל אלקים ביום השביעי) שהשבת היא נשמת הבריאה. כי ימי החול הם כגוף והשבת מחיה אותה כנשמה, כמ"ש זוח"ק (ח"ב - ר"ה א') האי יומא יומא דנשמתא ולאן דגופא. ולפיכך חשובה ביותר הסעודה הרביעית שבמוצאי שבת - שהוא חול, לפי שעל ידה מתקשרים ימי החול - בשבת.

וזה שרמו הכתוב: "מוצב ארצה" היינו ימות החול, "מגיע השמימה", יום השבת שהוא בבחינת "שמים", וכשם שהסולם משמש אמצעי לעלות למקום שבלעדו לא היה מגיע אליו, כך סעודת "מלוה מלכה" מחברת את ימות החול עם קדושת השבת, לפי שסעודה זו היא הממוצע בין השבת לבין החול, כי ה"סלם" כלול הן מ"ארצה" - חול, והן מ"שמימה" - שבת, ובגלל זה רמזו מעלת הסעודה בשילוב ארץ ושמים. ורמז לדבר "ארצה שמימה" עם ט' האותיות ובי' הכוללים עולה בגימטריא "שבת", וזה שאמר הכתוב: "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", ואחז"ל (בראשית רבה פט"ה) עולים - אותם שליוו אותו בא"י, ויורדים - אלו שליוו אותו בחו"ל. כי גם בשבת יש בחינת "עולים ויורדים", מלאכי החול עולים - ועל זה אומרים בליל שבת "צאתכם לשלום" - ואילו מלאכי השבת יורדים ללוות את האדם ולכבודם אומרים: שלום עליכם, ומצינו בחז"ל (תענית י"א, א') שיש שני מלאכים המלווין את האדם תמיד, וכן (שבת קי"ט, ב') שבליל שבת מלווין את האדם ביציאתו מבית הכנסת שני מלאכים, והיינו מלאכים המיוחדים לשבת. וגם במוצאי שבת יש "עולים ויורדים", ולכן נסמכו בגמ' (שבת שם) שתי המימרות בענין מלאכי השרת, להלכה של לעולם יסדר אדם שולחנו בערב שבת, ופרש"י "לילי שבת", ולהלן: לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת, ופירש"י "נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר", כי כשם שבליל שבת עולים מלאכי החול ויורדים מלאכי השבת, כך במוצאי שבת עולים מלאכי השבת, ויורדים מלאכי החול ללוות את האדם. ולכן מצינו (פרי עץ חיים) סוף שער השבת) שהנפש יתירה אינה הולכת עד אחר סעודת מלוה מלכה, כי בפירוש המיוחס לרש"י (דברי הימים א', ל"ד) כתב כי מפני כבודו של דוד הזכיר "ישראל" ולא "יעקב", ומהי הכונה בזה, אמנם לדברינו

The Chasam Sofer¹⁹ explains that *melaveh malkah* is a meal that brings blessing to the entire week. We know that the entire week receives *berachah* from *shemiras Shabbos*, as we say in "*Lechah Dodi*," "*Likras Shabbos lechu v'neilcha ki hi mekor haberachah* – Let us go and greet Shabbos, for it is the source of all blessing." It is told about the Chafetz Chaim that when people would ask him for *berachos*, he would say that he did not consider himself worthy enough to give blessings, but that he knew the perfect way by which to obtain blessings: *shemiras Shabbos*.

Continues the Chasam Sofer, Shabbos brings blessing to the entire week, but only when Shabbos is observed and fulfilled properly. Chazal say that a mitzvah is only accomplished upon its

completion. So, after the mitzvah of Shabbos is complete, on *motza'ei Shabbos*, the *berachah* is then able to be transmitted to the rest of the week. Since a *berachah* cannot take effect on something which is empty (*ein berachah chal al davar reikanus*),* we need to eat a *melaveh malkah*. By eating *melaveh malkah*, we create a meal, an entity through which the *berachah* of Shabbos can surge and flow. This is how Shabbos connects to all of the week.

The meal is called *melaveh malkah*, says the Chasam Sofer, echoing Leah Imeinu's words, "*hapa'am yilaveh ishi alai* – now [after the birth of my third son] my husband will connect [*yilaveh*] with me."²⁰ Through observing the mitzvah of *melaveh malkah*, we are connecting, being *melaveh*, the *malkah*, the Shabbos Queen, with the rest of the week.

Thus, concludes the Chasam Sofer, *melaveh malkah* should preferably not be prepared from leftovers of Shabbos or from any food from the previous week.²¹ The *berachah* from Shabbos for the new week needs to be transferred to new actions. Fresh food should be made in honor of *melaveh malkah*, so that the *berachah* of Shabbos should be imparted to a mitzvah involving food, symbolizing the spirituality of Shabbos being transmitted to the week's physicality.

Transferring Blessings

Along similar lines the *Kitzur Shelah* states that by eating *melaveh malkah*, we are able to pull the *kedushah* of Shabbos into

all the meals we eat during the week. The Ben Ish Chai puts it this way:

You should know that there are two ways in which we stretch the sanctity of Shabbos and move it into the week (1) through the enhanced *kavanah* in the Shabbos prayers and (2) through the *kavanah* we have during the meals. Corresponding to the effort of bringing the holiness of the Shabbos meals into the week, we make a fourth meal on *motza'ei Shabbos*. Related to the attempt of transporting the special intent of the Shabbos *tefillos* into the week, we say *Tehillim* 91, "*Vihy No'am*," and, in doing so, we transmit the pleasantness of Shabbos into all the prayers of the week.²¹

The Kaf HaChaim²² quotes the Arizal, who says that from the *tefillos* and *se'udah* of Friday night, Sunday and Monday receive *berachah*. The second Shabbos meal and *shacharis* brings *berachah* to Tuesday and Wednesday, and *shalosh se'udos* and

minchah send blessings to Thursday and Friday. But these blessings are not actualized until *melaveh malkah*, which is the vehicle to transfer all these blessings to the week.

As the *Shaarei Teshuvah* states, "When eating *melaveh malkah*, one should have in mind that he is escorting Shabbos and, by doing so, desperately trying to grasp and retain some of the sanctity and blessing of Shabbos."²³

This is, perhaps, the explanation for the custom to recite the collection of verses beginning with "*Hineh Keil yeshuasi*," before making *Havdalah*. We have just experienced a wonderful Shabbos, filled with holiness and meaning. We felt its sanctity and, for twenty-five hours, lived on a different and sublime plane of existence. All physical pleasures were part of the mitzvah of

oneg Shabbos, and were spiritual, non-materialistic experiences.

At *Havdalah*, we now face the fact that we are returning to the mundane routine of the week, and we are afraid. We fear experiencing physical pleasures that are not directly tied to the holiness of a mitzvah. We dread facing the challenges the *yetzer hara* throws at us, without the ever-present *kedushah* of Shabbos as a weapon. And so, we recite these verses referring to our need of salvation, asking Hashem to save us from the tests and challenges the workweek presents. This is a deeper reason as to why it is forbidden to eat before saying *Havdalah*. We do not want to engage in the physical activity of eating – which can potentially bring out the animal within us – without first praying for Hashem's help in combating our base temptations.

But we can do more than pray. We have within us the ability to transmit some of the sanctity of Shabbos into the week. This method is called *melaveh malkah*. We need to utilize it if we want the holiness of Shabbos to escort us through all of our commonplace endeavors, ultimately uplifting them and giving them meaning.

חיים

ויצא

נתיבות

קצב

21

רש"י ז"ל פירש: שהמלאכים העולים היו מלאכי א"י, שאינם יוצאים לחו"ל, ועלו לרקיע. ושהיורדים היו מלאכי חו"ל, שירדו ללוותו בחו"ל.

ונראה שזה פירוש שלם, ושאינו צריך להוסיף עליו.

אבל רש"י ז"ל כן הוסיף הסבר, ולא רק שלא הסתפק בזה, אלא שגם הקדים פירוש לפירושו, וז"ל: "עולים תחילה ואח"כ יורדים", עכ"ל. וצריכין להבין: מהו

כוונתו בהוספה והקדמה אלו?

ונראה לומר: שרוצה רש"י להדגיש: שבא הכתוב ללמד מוסר השכל, והוא:

שלפני שנכנסים או עולים לאיזה מקום שבו כבר נמצאים אנשים שרוצים

לצאת או לרדת משם - שצריך לתת להיוצאים לצאת או לרדת לפני שנכנסים

או עולים לאותו מקום. וגם מי שאין לו השכל להבין ישרות עצה זו - שיהיה

יותר ריוח ליכנס אחרי שיצאו היוצאים - מ"מ חייב מטעם דרך ארץ לתת להם

לצאת. ובוודאי אסור להפריע להם, וכ"ש שלא למהר ולדחוף אנשים כדי

ליכנס או לעלות לשם.

וזה מה שלימדו אותנו מלאכי חו"ל - שנתנו למלאכי א"י לעלות תחילה

ולסור מן הסולם, ורק אח"כ ירדו הם בסולם, ולא קפצו על הסולם בעוד

שמלאכי א"י היו עולים בו, מטעמים הנ"ל. והמבין יבין!

God, messengers of Divine providence, holy beings, who by God's decree are active on earth. He sees them ascending and descending: ascending on high, to receive their orders from God, and descending בְּיָמָיו, against him (in accordance with one interpretation which to us seems correct and borne out by the following). He sees that man's fate is not decided on earth, in the physical world. He sees that God's messengers ascend the ladder and look at the ideal image of man as he should be, and then descend and compare the ideal image to the image of man as he actually is. By this standard they then deal with him for good or for bad.

23

An Offer You Can't Refuse

R. Fraud

Mirror Images

In the end, Moshe Rabbeinu gave in and accepted the Almighty's mission to become the leader of the Jewish people, and he went on to become the greatest human being who ever lived. But what if he had persisted in his refusal? What if he had not taken the mission? What would have become of Moshe Rabbeinu? How would he have gone down in history? In fact — would he have gone down in history?

There is a clue to the answer in the way the Almighty addresses him during this encounter. "Moshe, Moshe!" The Almighty states his name twice. This only occurs four times in the Torah. Avraham, Yaakov, Moshe and Shmuel are the four people whose names are repeated twice. What is the significance of this repetition?

When Avraham stood at the *Akeidah*, the Almighty said to him, "Avraham, Avraham!" The Midrash tells us that the Almighty was making a veiled reference to the "heavenly Avraham." In other words, there is an image in Heaven of the ideal Avraham, the

perfect Avraham, the Avraham whose potential is fully realized.

When Avraham passed this awesome ordeal of the *Akeidah*, when he showed himself ready to sacrifice his one and only son to obey the Almighty's command, he reached that level of perfection right here on this earth. At that moment, the image of Avraham on earth mirrored the image of Avraham in Heaven, and the Almighty declared, "Avraham, Avraham!" Both Avrahams are identical.

When the angels went up and down the ladder in Yaakov's dream, they saw the image of Yaakov in Heaven. They saw what he could be, what he could achieve. Then they came down and saw that the earthly image of Yaakov was identical to the heavenly image, so Hashem called out and said, "Yaakov, Yaakov!"

The prophet Shmuel was also a man who reached perfection. The Psalmist compares Shmuel to Moshe and Aharon. For him as well, it is appropriate that he be called, "Shmuel, Shmuel!"

But what about Moshe? The Almighty called out to him and said, "Moshe, Moshe!" There are two images of Moshe. The image of Moshe in Heaven is of a great leader of the Jewish people. The image of Moshe on this earth is of a lowly shepherd. Will these two images be brought into alignment? Will the earthly Moshe rise to the occasion and reach the point where his earthly image mirrors his heavenly image? Or will the two images remain disparate? Will the earthly image decline the Divine mission and remain a lowly shepherd? This is his moment of decision.

Just as there are two Avrahams and two Moshes, there are also two of each and every one of us. There is one image in Heaven of what we could and should be, and then there is the image of the reality here on earth. Can these two images be brought into alignment so that they become mirror images? They certainly can. But it is up to us. That is our mission here on this earth. When the opportunity presents itself, it is our responsibility to rise to the occasion. Otherwise, we may remain the unfulfilled image of ourselves that bears no resemblance to our image in Heaven.

ש"ס ה'תקפ"ד ז' באדר ת"ת

ש"ס ה'תקפ"ד ז' באדר ת"ת
 א שיהיו לו בזה העולם, כמה יוכל לפעול בימים אלו, עד כמה שיין לזכות בימים הללו, לכמה התמדה התורה אפשר לזכות בו, ולכמה יגיעה התורה, וחזרת התורה, אפשר לזכות בכל יום, וכמו כן מראים לאדם את כל חלקי העבודה השכינים ליום זה, וכל הכתינות של שבירה ויצור הרע במחשבה, דבור, ומעשה, וכל חלקי העבודה כאמונה ובטחון.

ב וענין זה נרמז כמה שכחוב ייצר, שחי יצירות, ורמזו על ימים שלמעלה ימים שלמטה, ייצר מלשון צורה, כי יש למעלה צורה מדויקת באיזה אופן צריך להיראות כל יום, וכל יחיד ויחיד יש לו את התפקיד והשליחות שלו, שהרי כל אחד צריך

לומר כשכילי נברא העולם, ולכל אחד יש צורה מיוחדת אין צריך להיראות יומנו. ונחאר זאח לעצמינו, אנו יושבים עכשיו ברעוא ודעין שבת מברכים אלול השס"ח, וקודם שנשמתינו ירדה לעולם, וכיתר שאת כראש השנה תשס"ח, שהוא בריאה חדשה, הראה אבינו שבשמים לנשמותינו את הצורה המדויקת, באיזה אופן יכול, וצריך, להיראות השבת מברכים אלול, ככל הפרטים ופרטי הפרטים, ההשכמה, וברכות השחר, והסעודות, והקדושה, והטהרה, והלהבה של שבת קודש, והתפילות, ולימוד התורה, והמידות טובות, כל מה שהאדם יכול וצריך למלא את שליחותו.

וה"פ אמרו בוה"ק הלשון, ימשכו יומין עילאין, ימשכו בגימטריא יחשבוין, לזמן, שאסור לו לאדם להסיח את דעתו, בכל ימי חייו, מהענין של היומין עילאין, בכל התחלה של יום חדש, או סדר, או עבודה, צריך האדם לשום כנגד עיניו את הצורה שלמעלה, ויזכור, שלמעלה יש צורה מדויקת באיזה אופן יכול להיראות היום או הסדר הזה, כי הלא כל נשמה יש לה שורש למעלה, וכאשר האדם מתרכז בשורשו, הרי הוא דבוק בצורה העליונה, וזה דברים עמוקים, כבשונו של עולם.

ד ובימים הקדושים אנו מתפללים לפני אבינו שבשמים, שנוכה להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים, צדיק הכונה יאחיר עמיה הארעא, ואחד מהבחינות ביחודי טמיה וארעא הוא, שהצדיק דבוק כסדר כשורשו, חזק כסדר מהצורה העליונה, ואף שאין האדם יכול לרעת את הצורה המדויקת אין גואה הצורה העליונה, כבר כתבו החובות הלבבות, ועוד צדיקים ז"ע, שאמנם יש כמה פרטים בהם אין האדם יודע אין צריך להיראות עבודתו, אבל כרוך פרטי מהלך החיים, יודע האדם ברת מה צריך לעשות, ומה אסור לעשות, ובאיזה אופן צריך להיות כל המהלך החיים.

וזה הכתיבה שייך לחודש אלו, שהו
 החודש השישי, ואיתא בוה"ק, שהו
 בכתיבת יום השישי, ערב שבי, שנאמר ב
 הלשון יזיח משנה, המידה של יוסף הצדיק
 מרכבת המשנה, ועל יוסף הצדיק איתא
 שכשנת הנסיון הגדול, שאין לנו השגו
 ברבר, וכדאיתא בחז"ל הק', שזה היה הנסיו
 הקשה ביותר בעולם, וזה נותן את הכח לבני
 ישראל כסדר שיעמרו בניונם, ובעת הנסיו
 הקשה, איתא בחז"ל הק', כי זמנת דיוקנו
 של אביו נראית לו, וזה הוא הבחינה ש
 צורתו חקוקה למעלה בכטא הכבוד, ומבא
 כזה השפת אמת זי"ע באריכות, דהנה בחז"ל
 הק' אנו מוצאים כמה פעמים שיש כפילו
 השם, נח נח, משה משה, ועוד, והביאור, כ
 הצדיקים דבוקים כסדר, משה דלמטה דבו
 במשה דלעילא, יעקב דלמטה דבוק יעקב
 דלעילא, וע"ז הדרך איתא מהג"א ועו
 צדיקים זי"ע, על מה שנאמר בפסוק סול
 מוצב ארצה, וראשו מגיע השמימה, והנ
 מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, כי הכוח
 היא, שהמלאכים נסחלו בצורת יעק
 דלמטה, ומיד עלו להביט בצורת יעק
 דלעילא, וראו שהצורה מתאימה, שיעק
 דלמטה הוא מכוח כמו יעקב דלמעלה, וזו
 צורתו חקוקה מתחת לכטא הכבוד, שהצור
 של יעקב דלמטה דומה לצורת יעקב דלעילו

ואמנם יש בדבר כמה וכמה בחינו
 ומדרגות, אך מ"מ שייך עבודה
 אצל כל יחיד ויחיד, כמו שנאמר זעמן כול
 צדיקים, וזה העבודה שייך לכל אחד ואח
 בכל ימי חייו, העבודה של ימשכו יומין
 עילאין, ואיתא בחז"ל הק', שזוהי העבודה
 של יבא בימים, שבכל יום, וכן לפני כל
 עבודה, צריך האדם לזכור מהצורה והשורש
 דלמעלה, וזה היה אצל יוסף הצדיק, שצראית
 לו דמות דיוקנו של אביו סן החלוק, יוסף
 הצדיק היה יחיד שמיא ארצה, בשעת
 הנסיון דאז יוסף את הצורה שהמשך לו
 אביו מלמעלה, הוא ראה את הצורה שבו
 גולה, והצורה איך צריך להיראות אצלו היום
 הזה, ומכח זה הוא נשאר בשלימותו, מכח
 יעקב שלימתא נשאר גם יוסף שלימתא,
 צדיק תמים בשלימות ממש, וזה כוונת הפסוק
 יודע ה' ימי תמימים, ואמרו חז"ל הק',
 יכשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימות.
 תמים הכוונה שהאדם דבוק בשורשו.

וזהו דרך העבודה לכל אחד ואחד מישראל.
 בכל יום ויום, לרעה כי למעלה רשון
 איך יכול היום הזה להיראות, ואיך הוא צריך
 להיראות, וצריך האדם להתדבק בשורשו, וזו
 יד מה שהוא דבוק בשורש הדי הוא זוכר
 לנשמת חיים, ואתם הדבקים בה' אלוקים
 חיים כולם, כי עמך מקור חיים, יוריענ
 אורת חיים, שובע שמחות את פיך, וציעמו
 בימיך נח, כשהאדם זוכה להתדבק
 בשורש הדי הוא זוכה לחיים, וזה הכוונה
 במה שמבקשים מאת אביו שבשמים בימי
 הקדרים שזוכה לחיים, כי החיים האמתיים
 הם ע"י שיחיה האדם על זה האופן, שיזכה
 תמיד משורשו שלמעלה, וזהו המהפכה
 שצריך האדם להתהפך בימים אל

Moreover, it appears that "ה" in our verse is in contrast to "אלקים" in the phrase "מלאכי אלקים" of the preceding verse. The angels are God's messengers in the world order which He created and sustains by His power, a world order in which everything is measured and weighed in accordance with the attribute of strict justice. The angels see everything and every person strictly as they are and where they are (cf. לא ישא נצב) [Shemos 23:21]. But ה stands by the person (עליו) in the attribute of mercy. This attribute is revealed primarily in the education of man, and it not only sees the past and the present, but also sees and shapes the future. It sees in the person of the present the person of the future, and if there is a kernel of good in him, it preserves this kernel and develops it.

28

קסב אוצרות ויצא התורה

אלא ביאר בשם ספר "נפש החיים", דהנה כתוב "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו" (א, כז) ביאורו שהבורא ית' הוא אדון כל העולמות ומנהיגם בכל עת ורגע בהשגחתו ורצונו, והשליט את האדם על כל העולמות ומסרם בידו, ונתן בידו התקיפות והיכולת שיהיה הוא המנהיגם עפ"י מעשיו ודבוריו ומחשבותיו והנהגותיו בכל ענינו בכל עת ורגע הן לטוב הן לרע ח"ו, וכפי מעשנו כאן פועל בעולמות העליונים כמו כח המגנטי. ע"י מעשיו הטובים נותן כח וקיום בעולמות עליונים ומוסיף בהם קדושה ואור, כמו שכתוב "ואשים דברי בפיך לנטוע שמים וליסוד ארץ" וגו'. ואמרו חז"ל אל תקרי בניך אלא בוניך. ולהיפך ח"ו ע"י מעשיו הרעים מחריב כמה עולמות עליונים לאין שיעור כמו שכתוב "מהרסיך ומחריבך ממך יצאוי".

ואם תאמר, אדם פשוט מה כבר יש בכוחו לפעול ע"י מעשיו, פעולות בעולמות העליונים?

29 ביאורו זאת עפ"י משל, מלך אחד ציוה לסופר לצייר על לוח את כל כדור הארץ, וכך עשה הסופר, והיה מציין סימנים למדינות, ערים, ימים, נהרות, ומדבריות ע"י נקודות קטנות וקווים שחורים אדומים וירוקים, וכשסיים עבודתו הביאה למלך, וירא המלך והנה חסרה נקודה אחת קטנה, ויצו להענישו בעונש גדול, ויתנתן אליו לאמר אדוני המלך האם מפני חסרון נקודה קטנה יהיה גדול עוונתי מנשוא? וען המלך הן בעיניך קטנה היא הנקודה, אבל נקודה קטנה זו מורה על מדינה גדולה מאוד.

כן הוא עם ישראל, אפילו האדם הקטן והפשוט ביותר מעשיו הקטנים פועלים למעלה הן לטוב הן למוטב, כמאמר הכתוב "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו" עם ישראל נשמותיהם קשורות למעלה כמו החבל, כשמגענעים חבל שקצהו אחד במקום אחד וקצהו השני קשור במקום אחר, הלא יתגענע כל החבל עד קצהו השני.

והנה ידוע כי המלאכים מצד עצמם נקראים עומדים, אך לפי מעשי בני אדם יכולים להעלותן או להורידן, וזהו שאמר "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה" הראו לו מן השמים שבכח האדם לילך ממעלה למעלה וממדרגה למדרגה כפי שעולים בסולם מדרגה לדרגה, ואף שהאדם "מוצב ארצה" מ"מ "וראשו מגיע השמימה", ממשלתו מגיעה לעולמות עליונים, "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים" לפעמים יש להם עליה ולפעמים ירידה ח"ו, "בו" הכל תלוי, רק באדם ע"י מעשיו ודיבוריו.

נגד המקדש של מעלה. כמו שאמרו חז"ל: "קמחא טחינא טחינת" (איכה רבתי פרשה א', מ"ג). הרי כי עוונותינו החריבו נוה של מעלה, עולמות עליונים הקדושים, והמה החריבו רק נוה מטה. וזהו שהתפלל דוד המלך ע"ה: "יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות" (תהילים ע"ד, ה'). ביקש שיחשב לו כאילו למעלה, בשמי מרום, הרס. אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל. ("נפש החיים" שער א' פרק ד').

הסולם שראה יעקב אבינו בחלומו הוא רמו, לדעת חכמי הקבלה, לנשמתו של האדם, אשר גם היא מוצבת ארצה וראשה מגיע השמימה. ואף בזאת מפרש הגר"ח: "ענין מראה הסולם מוצב ארצה וגו', ולא אמר מוצב בארץ אלא ארצה, שפירושו לארץ. ומשמעו, שראש עיקר שרשו בשמים ממעל ומשם הוא משתלשל ויורד עד לארץ יגיע, והוא הנשמת חיים של האדם, שמתאצלת כביכול מנשמת פיו יתברך שמו, ומשם משתלשלת כסולם ושלשלת ומתקשרת עם הרוח, והרוח בנפש, עד רדתה לזה העולם בגוף האדם" ("נפש החיים שער א' פרק י"ט).

ומה, אם כן, מהות מראה המלאכים העולים והיורדים בסולם?

בכח מעשיו מסוגל האדם לרומם או להשפיל את המלאכים. הם תלויים במאמר פיו ובמעשיו, עולים ויורדים לפי החלטתו של האדם: "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו — שהיא הנפש חיה של העולמות והכוחות ומלאכי עליון, שכל צליתם וירידתם וכל סודי הנהגתם כל רגע, תלוי רק כפי נטיית מעשיה, דיבורה ומחשבתה בכל האדם כל רגע" ("נפש החיים" שם). "שכל המלאכים צריכים השפעה מהאדם. ואם האדם מקלקל, ח"ו, הם ג"כ מקבלים פגם. לכן, בעת החורבן, שהיו ישראל רשעים, פגמו גם בהם. לכן כתוב: מלאכי שלום מר יבכיון (ישעיה ל"ג ז, י)... והנה לפי מה שנתבאר, האדם דומה לסולם מוצב ארצה ומגיע השמימה, ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו, רצונו לומר, מקבלים ממנו עליה וירידה, כמו שנתבאר ("רוח חיים" פ"א מ"א).

חלום הסולם בא, איפוא, מתוך מטרה לעודד את רוחו של יעקב ולחזק אותה. משל אמרו לו: אתה גדול וחשוב ואין זה מתאים לרמתך ולדרגה שבה אתה אוחז. בחלומו הבין יעקב כי האדם הוא כסולם המוצב

החלום בעידוד לקראת הבאות

ארצה, אשר ראשו ושרשו מגיעים השמימה. הוא הבין יפה כי מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, תלויים באדם ובמעשיו, וכי בכוחו להעלות ולהוריד אותם.

מסר זה עשוי לחזק את ידיו. עתה יודע הוא איזה מטען אדיר הוא נושא בחובו. רק עתה הוא יודע מה כוחו ועד כמה הוא מסוגל לפעול.

ועם הרגשה כזאת קל לו יותר. הוא נושא את רגליו והולך ארצה בני קדם. כי כאשר הוא חש את כוחו הגדול, הרי שתחושה זו נוסכת בו עידוד ומשנה מרץ. כאשר הוא יודע כי ה' ניצב עליו, כי הוא משמש כמרכבה לשכינה הקדושה, הרי שגוברת בקרבו תחושת הרוממות, בחינת "יגבה לבו בדרכי ה'".

ממלכת כוהנים וגוי קדוש

וכמו תחושת הרוממות ששולח הקב"ה בחלום ליעקב אבינו, כך גם בשורת הנכבדות שמבטיח הקב"ה לבני ישראל קודם למתן התורה: "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש" (שמות י"ט, ו') יש בה, בהבטחה זו, כדי למלא את עם ישראל בתחושת חשיבות וברגשות עליונות ביחס לכל הבריאה. אמנם שם לאוין ופרטי איסורין לאין ספור מחד גיסא, אך גאורת

the nefesh, which is lowered into man down on earth. The vision of angels going up and down the ladder signifies that the status of the angels at any given moment is determined by man's actions, speech and thoughts. (The fact that the angels "are going up and down" indicates that man's mission is to elevate the physical world to the level of the spiritual, and in response, spiritual light descends from Heaven.)

"אתה בחרתנו" מאיך גיסא, גאווה שיש בה כדי להעלות את המוטיבציה לשלם את התשלום הנדרש שעבור העדפתו של העם היהודי על פני אומות העולם, שמירת תורה ומצוות.

כי כאשר מקבל מאן דהוא שליחות קשה ומסוכנת, המלווה בתחושת גאווה על בחירתו שלו עצמו לביצועה של השליחות, הרי שקל לו יותר להתגבר על הקשיים ולבצע את דבר השליחות.

ומה שמשמש כמכשיר להגברת המוטיבציה לשמירת תורה ומצוות, הכרת עם ישראל את ערכו הנעלה, משמש גם כמכשיר תוכחה ויסור דברים לאלו שחטאו. כאשר אנו קוראים את פרשת התוכחה שבסופו של חומש ויקרא, אנו נתקלים לפתע בנחמה שנקבעה באמצעה של התוכחה: "זוכרתי את בריתי יעקב ואת את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" (ויקרא כ"ו, מ"ב). מה משמעותה של נחמה זו, המופיעה בתווך, כשלפניה ולאחריה מילות תוכחה קשה?

השליה הקדוש מפרש, כי אכן גם בזאת יש תוכחה קשה ומרה. שכן, תוך כדי ענישתו של עם ישראל, מזכיר לו הקב"ה: ראה וזכור מהיכן באת ומי היו אבותיך וכמו אדם הראשון הנתבע ע"י הקב"ה "איכה"?, והיו שררשו זאת בניקוד שונה "איכה?!", היינו: כיצד זה שגדול כמוך נכשל בעץ הדעת? כך גם ישראל עומדים בבושת פנים לפני הקב"ה, התובע אותם ומזכיר להם מאיזו "משפחה" חשובה באנו מי היו צור מחצבתם וגזע יחוסם ולהיכן הדרדרו והגיעו.

היש לך תוכחה גדולה מזו?

ואם אמנם תוכחה קשה היא, מדוע לא תפעל את פעולתה קודם שנחטא...?

טעם פרשת ויצא ודעת קלה

ונראה שהסולם מרמז לתורה ותפילה המקשרים את עם ישראל לאביהם שבשמים, רגליו מוצבות ארצה הוא היהודי המתעסק בהן, וראשו מגיע השמימה — שהן מתקבלות אצל הקב"ה, ושפועו של סולם מכון כנגד בית קדשי הקדשים שמשם עולות תפילותינו לשמים, ומלאכים שעולים ויורדים בו — אלה המלאכים שנבראים מעבודה זו, עולים, היינו כשישראל עובדים השי"ת הם עולים במדרגתם, וכשישראל ח"ו חוטאים המלאכים יורדים ממדרגתם. אשרינו מה טוב חלקנו שיש לנו האפשרות לקשר צבא שמים לארץ, אוי לו למי שחוטא ובוזא פוגם בצבא השמים, ואשרי המתבוננים בחשיבות עבודת עם ישראל בעולם, שבוה זוכים להתקדש באור אלפי.

ואחז"ל (אבות פ"ד) כל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, והיינו מלאך אחד. מכל מצוה ומצוה שעושה האדם נברא מלאך, והגר"א ז"ל כותב כי כ"ש ע"י לימוד התורה נברא מלאך מכל היבה ותיבה שהאדם מוציא מפיו, והם המלאכים שעולים ויורדים בו, כלומר: שע"י מעשיו הטובים הם עולים מלמטה למעלה, ויורדים חזרה אליו מלמעלה — בהשפעת טובה וברכה — למטת בארץ. והוא משא"כ "וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו, מלת "לפניו"

ויאמר ה' אל קין וגו' הלא אם תיטיב שאת. דברים אלו אמר לו הקב"ה אחר שנכשל בהבאת מנחתו, שאין להביא מנחה להש"ת באופן כזה, או אמר לו הקב"ה הלא אם תיטיב שאת. י"ל הבי' בזה, כמאמר מרן הס"ק מסלונים זי"ע, שכאשר היצה"ר מפתה יהודי לעבירה, יותר מכוונתו לעצם החטא, רצונו בנפילת הרוח הבאה אחריו, שעיקר מטרת היצה"ר היא זה שלאחר החטא האדם נופל ברוחו, שמזה נופל הוא עוד ויורד מטה מטה. וכדאיתא בספה"ק שעצבות אינה עבירה אך היא מביאה לכל העבירות, ושמחה אינה מצוה אך היא מביאה לכל

39

R. Hirsch (39)

Alternatively, if בו (v. 12) is interpreted according to its plain sense — not "against him," but "on it," on the ladder — then the meaning of ניצב עליו is as follows: All other creatures that seek God must ascend on high [עולים בו] to find Him. Ya'akov, however, need not seek God in heaven; he will find God "right beside him" [ניצב עליו]. Revealed to him here is a truth that our Sages express in their statement: האבות הן הן המרכבה (Bereshit Rabbah 82:6). Supremely holy people, such as the patriarchs, are the bearers of God's glory; for שכינה בתחתונים, "the principal place of the Shechinah is on earth."

Indeed, the whole revelation is capsulized in this one truth: ה' ניצב עליו.

40 יד טללי ויצא אורות

והוא הדין בנדון דידן. אמנם הצד העליון והחשוב הוא צד השמים, שבו כבוד ה' והמון מלאכים ושרפים. אך עתה, שעה שחלם יעקב את חלומו, עבר כבוד ה' למטה. שהרי בפסוק דלהלן נאמר "והנה ה' ניצב עליו", ודרשו מכך חז"ל כי נעשה יעקב אבינו מרכבה לשכינה. הרי שאז עלה ונתעלה הצד שלמטה ונעשה למקום עליון וחשוב יותר מזה שלמעלה. נמצא, איפוא, כי כלפי אותם מלאכים שירדו מן הרקיע לארץ, אומר הפסוק "והנה מלאכי אלקים עולים", מכיון שירידתם נחשבת לידים כעליה אל מקום כבוד ה', ואילו אותם מלאכים העולים נחשבים כ"יורדים בו", שהרי יורדים ממקום משכן כבוד ה' אל הרקיע.

(רבי חיים ברלין)

42

לא זו בלבד שהקב"ה משרה שכינתו בתחתונים, אלא אחר שכבר כונן ה' בית לכבודו בארץ - העתיק את משכנו לדירה זו, ומעתה נעשה מקום זה עיקר דירתו, אשר מלאכי ה' עולים ממקום זה לשמים.

והנה אצל יעקב היתה התחלת מצב מחדש זה בכחינת 'מעשה אבות סימן לבנים'. אולם עיקר הדבר החל כאשר נעשו ישראל לעם ובחר בהם ה' לסגולתו.

הארץ להעלותם לשמים, וללמד שיש לאדם זיקה לעליונים. לפיכך, היה בחלום זה מחזה נוסף - 'והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו' - מלאכי אלקים דייקא. כלומר, לא האדם הנמצא בעולם הזה הוא אשר יש לו דרך לעליונים, אלא הקב"ה היושב בשמים הוא אשר משרה שכינתו על הארץ, ומלאכיו שבשמים הם הם העולים ויורדים בסולם זה.

יתירה מזו בא החלום ללמד, שלא זו בלבד שמלאכי אלקים יורדים מן השמים לארץ, אלא אדרבא - 'עולים תחילה ואח"כ יורדים', כלומר

41-6

41a קו נח-י חזקיה (88)

כי משמעות מחזה הסולם, היינו כי עד עתה היה המצב כמו שכתוב 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (תהילים קטו, טו), כלומר שהשמים והארץ היו בכחינת שני בתים נפרדים המובדלים זה מזה. אולם בחלומו של יעקב, נתחדש לראשונה ענין נשגב זה - אינן זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים - כלומר, הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה מסמל שאין השמים והארץ שני בתים מובדלים, אלא הם בכחינת בית אחד שבו שני קומות - 'בית ועליה', וסולם (גם מודיגות) מקשר ביניהם.

אמנם, עצם קיומו של סולם המקשר בין השמים והארץ, המסמל את היות שניהם מחוברים יחדיו, עדיין אינו מלמד בבירור מהו פתרונו. כי עדיין יש מקום לפרש, שהסולם נועד כביכול ליושבי

עולים ויורדים בו

אם נטוה קו השיבה זה הלאה, נמצא בענין זה הארה נפלאה אודות דרך עבודת האדם.

הסולם הרי עשוי לרומם ולהעלות את העולה בו. אולם חלום הסולם מלמדנו כי גם אם מישוה יורד בשלבי הסולם, עדיין אין זה פוסלו. אפילו

אצל מלאכים תיתכן ירידה בסולם, ועל אחת כמה וכמה שחלילה לאדם ליפול ברוחו ולהתייאש, גם אם מעד ונפל. מולנו ניצבים הדברים הכתובים ב"ספר הישר", המיוחס לרבינו תם, בדבר דרכי קנין השלימות. בין השאר נאמר שם:

דע, כי כל הרוצה לעבור את אלו קו עבודה גמורה בלב שלם לא ישיגנה כי אם ברוב השקידה, באורך הימים, ברוב ההרגל ושלא יקוץ בה.

הוא ממשיך להסביר כי חיי אדם רצופים תמיד מעלות ומורדות. מתחילה הוא ניגש לפעולות הטובות מתוך אהבה וחשק, אולם במרוצת הזמן, עלולה אהבה זו לפוג, ואת מקומה יתפשו רגשות חולשה (שהוא מכנה אותו "שנאה"). כיון שזו תופעה טבעית באדם, מאליה עולה המסקנה, שגם זמני חולשה אינם צריכים לגרום לייאוש. על האדם להיות ערוך גם לאפשרות של ירידה זמנית, וכך זו לא תכתיב לו את המשך דרכו.

כי צריך לבעל העבודה להכיר בתחילת עבודתו, כי האהבה והשנאה נלחמים שניהם; פעם יגבר האחד ופעם יגבר השני, ועל כן אין צריך בתחילת עבודתו להיות חושש אם יקוץ בה... אם תחלש האהבה ותגבר השנאה, אל יהיה נואש מן העבודה, רק ידע כי לקץ הימים תחלף.

רפיון זמני אינו צריך להוביל לאבדן עשתונות. גם אם אין אדם יכול להתגבר על החולשה הרוחנית שתקפה אותו, ואינו יכול לפעול למעשה כפי שהיה ראוי וכפי שהורגל בעבר, מכל מקום אל לו לזנוח את דרכו.

התחבולה המובהקת של יצר הרע. היא להפיל את האדם לשחת היאוש, ואם יצליח בכך, כל מלאכתו כבר עשויה ומוגמרת. אכן בר דעת לא יניח ליצרו להפילו בפח זה. גם בחולשתו לא יתפתה לנטוש את עקרונותיו וימשיך להחזיק בסולם. בצורה זו רבים הסיכויים שכאשר יחלוף הגל הזמני, יצליח לשוב לאיתנו כמקדם, ואף להתקדם בשלבי המעלה.

אפשר שכל זאת נרמז ליעקב במראה הסולם. בעומדו על פרשת דרכים, לפני צאתו לחרן, על מנת להניח את היסודות לבנין בית ישראל, הראו לו מן השמים מראה גדול זה, למען ילמדו מכך הדורות הבאים ויתאמצו להחזיק במעוז עבודת הבורא, למרות הקשיים העלולים לקרות בדרכם.